

ГАБЕЛЬ ОРЕСТ (ОРЕСТ-ОКТАВІАН) МАРТИНОВИЧ

Габель Орест (Орест-Октавіан) Мартинович (кінець 1849, м. Волочиськ Волинської губернії – 15.03.1915, Харків) – член правління Харківського товариства грамотності (ХТГ), товариш голови правління Харківської громадської бібліотеки, політичний і громадський діяч.

Народився в родині австрійського підданого. Поляк за походженням. У 1868 р. закінчив Кам'янець-Подільську чоловічу гімназію. Не отримуючи матеріальної допомоги від батьків, заробляв на життя приватними уроками, репетиторством. Навчався на медичному факультеті Імператорського Київського університету Святого Володимира, в Імператорській медико-хірургічній академії та Новоросійському університеті. Відомостей про закінчення жодного не знайдено.

З молодих років активно долучався до революційної діяльності. Мешкаючи у Києві в 1872 – 1873 рр. був одним з ватажків «гуртка американців». У 1873 р. у Санкт-Петербурзі був притягнутий до дізнання за листування з емігрантами та політично неблагонадійними особами, потім висланий на проживання до батька у Волинську губернію. У серпні 1873 р. звільнений від нагляду поліції й отримав дозвіл на вступ до Новоросійського університету. Пізніше у складі групи народників брав участь у Боснійсько-герцеговинському повстанні, нетривалий час жив у Женеві. 3 травня 1876 р. мешкав у Петербурзі. За відносини з неблагонадійними особами 17 серпня 1877 р. був заарештований та ув'язнений до Петропавлівської фортеці. 23 червня 1878 р. звільнений та висланий у заслання до Балаганська Іркутської губернії.

У червні 1887 р. з сім'єю приїхав до Харкова, де мешкав його брат Станіслав. Працював головним інспектором Харківського представництва Варшавського страхового товариства, з 1903 р. – його керуючим.

Активно долучався до громадської діяльності. З 1894 р. був членом ХТГ, у 1897 р. обраний прижиттєвим членом. Входив до складу ревізійної комісії, з 1897 р. упродовж 14 років був членом правління. Вів бухгалтерію, входив до комітету сільських бібліотек, за участю якого у Харківській губернії було відкрито майже 500 народних бібліотек. Губернія зайняла перше місце в Російській імперії за кількістю читалень (1906). Був товаришем голови батьківського комітету третьої чоловічої гімназії. Обирався до складу ревізійної комісії Харківського товариства взаємного кредиту (1895). Долучався до роботи Харківського історико-філологічного товариства, Товариства сприяння фізичному вихованню дітей.

Зробив внесок у розбудову Харківської громадської бібліотеки. З 12 грудня 1893 р. входив до правління, 9 лютого 1905 р. обраний товаришем голови правління й залишався на цій посаді до смерті. Виступав зі звітними доповідями на річних зборах членів бібліотеки. Завідував бухгалтерією, вів інвентарну книгу бібліотечного майна, складав щомісячні касові звіти, здійснював контроль звітності кабінету для читання. Застосовував раціональні підходи до фінансово-господарської діяльності. Д. І. Багалій вважав, що особливо великою і очевидною для всіх заслугою О. М. Габеля перед бібліотекою було створення в ній правильного обліку.

Член бібліотечних комісій, ініціатор численних починань. Значними є заслуги О. М. Габеля в пошуку джерел фінансування. Працював над збором коштів на спорудження бібліотеки: звертався до прогресивної інтелігенції міста, запропонував організацію і проведення музичних вечорів, концертних виступів, прибуток від яких йшов до фонду будівництва. Порушував питання про залучення коштів від земських установ на розвиток бібліотеки.

Правління відзначало активну діяльність Ореста Мартиновича, який за короткий час зібрав пожертвувань на суму 700 руб. (1893).

Входив до складу будівельної комісії при зведенні нового приміщення бібліотеки, брав участь у прийнятті необхідних заходів для початку будівництва. Безпосередньо за його сприяння Південно-Російське металургійне товариство пожертвувало для будівництва рейки (1898).

Займався питаннями формування, каталогізації, збереження й використання бібліотечного фонду. Співпрацював з книжковими магазинами та видавництвами у придбанні книг з соціології, статистики, правознавства. Брав участь у звірці (1893, 1895) та передислокації книжкового фонду. Запропонував ввести індекс «Б» для белетристики для зручності зберігання та пошуку книг. Долучався до знепилювання (1894) фонду, відбору й передачі до палітурної майстерні дефектних примірників.

Вносив пропозицію про реорганізацію роботи 3 розряду: виявляв причини й надавав рекомендації щодо запобігання крадіжкам книжок, зробив розрахунки доцільності переводу безоплатних працівниць на платну основу. Попри висловлювання опонентів, на загальних зборах членів бібліотеки прийняли його рекомендації.

Налагодив ефективне обслуговування читачів: запровадив іменні картки для підписників бібліотеки, складав рекомендаційні списки книг. Мав переконання: передплату журналів здійснювати з урахуванням запитів підписників бібліотеки.

Входив до складу української комісії (1906), створеної для організації українського відділу. Брав участь у прийнятті рішення про передачу фонду філіальних відділень бібліотеці Народного дому, журавлівській читальні (1910), грошових коштів – Харківській громадській бібліотеці на потреби читачів 3 розряду.

Був одним з найбільш активних діячів правління бібліотеки у 1905–1906 рр. Засідання правління інколи відбувалися у конторі Варшавського

страхового товариства, яке він очолював. Вважав, що бурхливий суспільний рух не міг не відволікати членів правління від скромних завдань бібліотеки, і з 15 членів правління та 6 кандидатів лише 5–6 осіб приділяли час бібліотечній діяльності. Робота правління була спрямована на надання періодичних надбавок службовцям та швейцарам бібліотеки; працюючі діти були переведені на дві зміни. Незважаючи на несприятливі фінансові умови, бібліотеці «...вдалося утворити два резерви: 950 руб. на видання 3-го тому систематичного каталогу і 500 руб. на поповнення українського відділу».

Сам Орест Мартинович, члени родини, страхове товариство, яке він очолював, долучалися до пожертв на бібліотеку – фінансових та книжками. Д. І. Багалій називав його «видатним бібліотечним діячем ...з родиною».

Останні роки життя хворів, пересувався на милицях. Події першої світової війни прискорили його кончину: як австрійський підданий був відсторонений від служби, не мав права виїхати з Харкова, навіть на лікування. До останніх днів не полишав громадську роботу. Своїм прикладом енергійної праці та ентузіазмом заряджав інших. Помер 15 березня 1915 року.

Мав великий авторитет серед громадськості міста. На похованні О. М. Габеля були присутні: міський голова Д. І. Багалій, голова ХТГ С. О. Раєвський, голова правління Харківської громадської бібліотеки О. М. Анциферов, професори В. Ф. Левицький, І. А. Красуський, Л. Я. Таубер, голова ради присяжних повірених С. А. Козлов.

Вшановуючи пам'ять Ореста Габеля, збори правління бібліотеки затвердили 10 безкоштовних абонементів 1-го розряду імені О. М. Габеля для слухачок Вищих жіночих курсів Товариства трудящих жінок.

Правління ХТГ запропонувало своїм членам вшанувати пам'ять Ореста Мартиновича пожертвами на справу організації «...народних розваг у Харківській губернії», якими він опікувався.

На 1.10.1918 року на рахунку бібліотеки знаходився «капітал імені О. М. Габеля – 600 руб», зібраний співробітниками бібліотеки в пам'ять про його благодійну діяльність.

Джерела

1. Габель Орест-Октавиан Мартынович // Деятели революционного движения в России : био-библиогр. слов. Т. 2: Семидесятые годы. Вып.1. Москва, 1929. Стб. 406. Електрон. аналог: URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/6799>
2. Шалыганова А. Л. Правление Харьковской общественной библиотеки, 1885 – 1918 : биобиблиогр. слов. Харьков, 2016. С. 84–87.
3. Шоломова С. Б. Харківська Громадська (Бібліотечна династія Габелів) // Вітчизна. 1986. № 9. С. 188–190.
4. Бібліотека в історичному просторі трьох епох. До 125-річчя Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка. Нариси. Харків, 2011. 240 с.
5. Багалея Д. И., Миллер Д. П. История города Харькова за 250 лет его существования (1655–1905). Ист. моногр. в 2-х. т. Т.2. Харьков, 2004. С. 756.
6. Н. В. О. М. Габель // Утро. 1915. 16 марта. Електрон. аналог: URL: [https://ru.wikisource.org/wiki/О._М._Габель._\(некролог\)/ДО](https://ru.wikisource.org/wiki/О._М._Габель._(некролог)/ДО)
7. Кнюпфер А. Памяти О. М. Габеля // Утро. 1915. 17 марта. Електрон. аналог: URL: [https://ru.wikisource.org/wiki/Памяти_О._М._Габеля._\(Кнюпфер\)/ДО](https://ru.wikisource.org/wiki/Памяти_О._М._Габеля._(Кнюпфер)/ДО)
8. Погребение О. М. Габеля // Утро. 1915. 18 марта. Електрон. аналог: URL: [https://ru.wikisource.org/wiki/Погребение_О._М._Габеля._\(статья_в_Утро\)/ДО](https://ru.wikisource.org/wiki/Погребение_О._М._Габеля._(статья_в_Утро)/ДО)
9. Вместо венка на гроб О. М. Габель // Юж. край. 1915. 19 марта. . Електрон. аналог: URL: [https://ru.wikisource.org/wiki/Вместо_венка_на_гроб_О._М._Габель_\(19.03.1915\)/ДО](https://ru.wikisource.org/wiki/Вместо_венка_на_гроб_О._М._Габель_(19.03.1915)/ДО)

10. ХДНБ ім. В. Г. Короленка. Особ. фонди. Ф. 4. Од. зб. Р-51, К4-82-329.
11. ДАХО. Ф. 52. Оп. 4. Справа 1222.
12. ДАХО. Ф. 69. Оп. 1. Справи 116, 117.

Телегіна Світлана Володимирівна

Статтю створено 28.07.2021